

**AUDIT INTERN
ȘI
GUVERNANȚA CORPORATIVĂ**

ANA MORARIU

GHEORGHE SUCIU

FLAVIA STOIAN

**AUDIT INTERN
ȘI
GUVERNANȚA
CORPORATIVĂ**

EDITURA UNIVERSITARĂ
București

Tehnoredactare: Ameluța Vișan
Coperta: Angelica Badea

Copyright © 2008
Editura Universitară
Director: Vasile Muscalu
Bd. Nicolae Bălcescu nr. 33,
sect.1, București.
Tel./Fax. (021) 315.32.47 / 319.67.27
www.editurauniversitara.ro.
e-mail: redactia@editurauniversitara.ro.

EDITURĂ RECUNOSCUTĂ DE CONSILIUL NAȚIONAL AL CERCETĂRII
ȘTIINȚIFICE DIN ÎNVĂȚĂMÂNTUL SUPERIOR (C.N.C.S.I.S.)

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
MORARIU, ANA

Audit intern și guvernanta corporativă / Ana
Morariu, Gheorghe Suci, Flavia Stoian. -
București : Editura Universitară, 2008
ISBN 978-973-749-000-0

004:65.012.4

© Toate drepturile asupra acestei lucrări sunt rezervate Editurii Universitare

Distribuție: tel/fax: (021) 315.32.47
(021) 319.67.27
comenzi@editurauniversitara.ro

ISBN 978-973-749-000-0

PREFAȚĂ

2007 a fost anul integrării României în Uniunea Europeană și aceasta necesită găsirea unor noi căi pentru eficientizarea activității economice și înlăturarea unor neconcordanțe întâlnite atât în activitatea întreprinderilor cât și a instituțiilor publice. România a adoptat Reglementările contabile prevăzute de Directivele Europene a IV-a și a VII-a, la nivelul agenților economici, a trecut la un nou sistem contabil, bazat pe Sistemul European de Conturi la instituțiile publice, precum și alte îmbunătățiri legate de legislația economică și fiscală.

O trăsătură caracteristică a lumii contemporane este preocuparea constantă de promovare a criteriului general al eficienței, care vizează prioritar laturile calitative ale tuturor activităților economice, sociale, administrative sau de orice altă natură.

Asta înseamnă că orice agent economic, orice organizație sau instituție și orice organism este vital interesat să cunoască operativ și să sporească continuu gradul de eficiență cu care sunt gospodărite și utilizate resursele materiale, financiare și umane de care dispune. Instituțiile publice sunt în permanență confruntate cu îmbunătățirea performanțelor lor. Funcția de audit intern oferă, din acest punct de vedere, siguranța rezonabilă că operațiunile desfășurate, deciziile luate sunt „sub control” și că, în acest fel, contribuie la realizarea obiectivelor entității.

Auditul intern ajută instituția să își atingă obiectivele evaluând procesele sale de management al riscurilor, de control și de conducere. Auditorii interni pot prin consiliere permanentă, să ajute instituția să identifice, să evalueze și să implementeze un dispozitiv de management al riscurilor și de control care să permită stăpânirea acestor riscuri. În afara misiunii clasice de asigurare, auditorii interni își asumă un rol de consiliere în vederea îmbunătățirii proceselor fundamentale ale instituției. Misiunile de audit scot în evidență anomaliile și punctele slabe semnificative din cadrul proceselor ce se desfășoară la nivelul instituției, astfel încât să poată fi remediate sau atenuate consecințele acestora.

Auditul intern trebuie să propună planuri de audit bazate pe analiza riscurilor, pentru a stabili prioritățile activității de audit. Auditul bazat pe analiza riscului, modifică modul în care auditorii percep controlul și riscul. Auditul intern trebuie să ajute conducerea entităților publice să mențină un control

intern adecvat, evaluând eficiența și eficacitatea acestuia și încurajând îmbunătățirea sa continuă.

Evaluarea riscurilor trebuie să aibă în vedere gestionarea schimbării: oamenii se schimbă, metodele se schimbă, riscurile se schimbă. Evaluarea riscurilor înseamnă identificarea și analiza riscurilor relevante în îndeplinirea obiectivelor, pentru a cunoaște modul în care acestea trebuie administrate.

Considerăm că perspectiva auditului public intern constă în asistența managerială pentru a ajuta conducerea să organizeze și să perfecționeze controlul intern. Prin împărtășirea cunoștințelor, auditul public intern permite schițarea perspectivelor și contribuie la progres.

Este foarte important ca auditul intern să participe la dezbaterile la cel mai înalt nivel de decizie din instituție, a problemelor importante și care au implicații de sistem asupra activității entității în ansamblul său, creându-se astfel posibilitatea orientării activității de audit intern către problematica cu care se confruntă managementul.

Auditorii interni trebuie să dea dovadă de claritate, consecvență, profesionalism, amabilitate, competență, comunicare și să conștientizeze auditații că sunt lângă ei, pentru interesele lor și ceea ce este cel mai important, pentru a adăuga valoare entității auditate. Plusul de valoare adus de auditul intern este rezultatul aportului de competență pentru practicarea unui control intern rațional. Auditul intern trebuie privit drept util, nu ca fiind impus de cadrul normativ existent. Este foarte important ca auditul intern să fie judecat pentru lucrurile pe care le-a constatat nu pentru lucrurile pe care nu le-a găsit.

Auditul intern trebuie abordat într-o manieră constructivă, care să aibă la bază un parteneriat manager/auditor, orientat spre viitor, bazat pe profesionalismul și obiectivitatea auditorilor și pe responsabilizarea auditaților privind rolul auditului intern.

Pentru a supraviețui într-o lume a concurenței, fiecare întreprindere, indiferent de natura acesteia, trebuie să măsoare cu discernământ fiecare leu cheltuit și fiecare dram de energie consumată, urmărind obținerea unor rezultate cât mai performante cu eforturi și cheltuieli cât mai reduse.

Acelorași rigori trebuie să se supună și instituțiile publice, care acuză adesea modestia alocațiilor bugetare în raport cu dimensiunile și evoluția standardelor de cheltuieli. Nici organismele administrative sau cele de asigurare și protecție socială nu dispun de bugete prea confortabile care să le permită cheltuirea fără restricții a fondurilor alocate de stat sau de colectivitățile locale. Un asemenea mod de punere a problemelor nu trebuie să sugereze spectrul sărăciei sau teama exagerată de faliment, ci mai degrabă un îndemn la chibzuință și prudență, precum și necesitatea unor eforturi susținute pentru găsirea celor mai adecvate căi de folosire eficientă a resurselor existente sau disponibile. În contextul acestor preocupări un rol important revine controlului economico-financiar.

Instituirea unui sistem de control financiar-contabil asupra modului de formare și utilizare a resurselor financiare ale statului a impus legiferarea și organizarea auditului intern ca structură independentă a fiecărei instituții publice.

Potrivit Directivelor Europene și regulamentelor emise de Comisia Europeană, guvernele statelor membre sunt obligate să ia măsuri pentru transpunerea în legislația națională a prevederilor europene care constituie acquis-ul comunitar aferent diferitelor domenii de activitate. România trebuie să transpună în legislația românească Directiva 2006/43/CE¹ a Parlamentului European și a Consiliului privind auditul statutar al conturilor anuale și al conturilor consolidate, care amendează Directivele Consiliului 78/660/CEE și care abrogă Directiva Consiliului 84/253/CEE. Acest deziderat revine Ministerului Economiei și Finanțelor care trebuie să transpună directiva până la data de 30 iunie 2008.

Directiva 2006/43/CEE

Entități de interes public – sunt entitățile ale căror valori mobiliare transferabile sunt admise la tranzacționare pe o piață reglementată, institutiile de credit și societățile de asigurare.

Potrivit Directivei, statele membre pot desemna și alte entități ca fiind entități de interes public, spre exemplu entitățile care au o relevanță semnificativă pentru public datorită naturii afacerii, mărimii sau numărului lor de angajați.

În România, entitățile de interes public (EIP) sunt definite la art. 33 din Legea contabilității nr. 82/1991, republicată, modificată și completată prin Legea nr. 259/2007, astfel:

- instituțiile de credit;
- instituțiile financiare nebancare, definite potrivit reglementărilor legale, înscrise în Registrul general;
- societățile de asigurare, asigurare-reasigurare și de reasigurare;
- entitățile autorizate, reglementate și supravegheate de Comisia de Supraveghere a Sistemului de Pensii Private;
- societățile de servicii de investiții financiare, societățile de administrare a investițiilor și organismelor de plasament colectiv, autorizate/avizate de Comisia Națională a Valorilor Mobiliare;
- societățile comerciale ale căror valori mobiliare sunt admise la tranzacționare pe o piață reglementată;
- companiile și societățile naționale;
- persoanele juridice care aparțin unui grup de societăți și intră în perimetrul de consolidare de către o societate-mamă care aplică Standardele internaționale de raportare financiară.

¹ Această Directivă prin grija CAFR a fost pe larg prezentată și dezbătută în cadrul pregătirii profesionale a auditorilor financiari și stagiariilor membri CAFR în octombrie-noiembrie 2007.

Directiva prevede ca dispoziție specială obligatorie – organizarea și funcționalitatea Comitetului de audit.

Se lasă la latitudinea statelor membre dacă acest comitet de audit trebuie să fie compus din :

- membri neexecutivi ai organului de administrație și/sau
- membri ai organismului de supraveghere a entității auditate și/sau
- membri care sunt numiți de adunarea generală a acționarilor entității auditate.

În componența comitetului de audit Directiva prevede ca **cel puțin un membru al comitetului de audit trebuie să fie independent și să aibă competență în contabilitate și/sau audit.**

Responsabilitățile comitetului de audit prevăzute de Directiva privind auditul statutar sunt:

- (a) monitorizează procesul de raportare financiară;
- (b) monitorizează eficacitatea sistemului de control intern, de audit intern, unde este cazul, și a sistemelor de management al riscurilor din cadrul societății;
- (c) monitorizează auditul statutar al situațiilor financiare anuale, individuale și consolidate;
- (d) verifică și monitorizează independența auditorului statutar sau a firmei de audit și, în special, prestarea de servicii suplimentare entității auditate;

➤ În cadrul EIP, propunerea cu privire la numirea unui auditor statutar/a unei firme de audit, venită din partea organului de administrație sau de supraveghere, se bazează pe recomandarea comitetului de audit.

➤ Auditorul statutar/firma de audit raportează comitetului de audit:

- cu privire la problemele importante care rezultă din auditul statutar
- cu privire la deficiențele semnificative ale controlului intern în ceea ce privește procesul de raportare financiară.

Noua directivă prevede crearea unui organism independent de supraveghere publică a auditorilor. În prezent atribuțiile de control sunt exercitate de Consiliul Contabilității și Raportărilor Financiare, organism care funcționează pe lângă Ministerul Economiei și Finanțelor și care cuprinde membri activi ai CAFR, însă pe viitor acesta trebuie să devină independent și să aibă atribuții de supraveghere publică.

Standardele Internaționale de Audit Intern se aplică în România sub denumirea de Standarde de Audit Intern, la care se adaugă Normele Profesionale ale activității de Audit Intern.

Aderarea la Uniunea Europeană impune existența unor sisteme solide de management financiar, dar și modalități de control al acestora, ca urmare a faptului că țara noastră va utiliza fonduri comunitare, care trebuie folosite cu maxim de eficiență.

România a optat pentru armonizarea reglementărilor naționale cu cele internaționale emise de Federația Internațională a Contabililor (IFAC) și de Consiliul pentru Standardele Internaționale de Contabilitate (IASB), prin emiterea mai multor acte normative emise de autoritățile românești de reglementare (CAFR și CECCAR).

Auditul intern ajută această organizație să își atingă obiectivele evaluând printr-o abordare sistematică și metodică, procesele sale de management al riscurilor, de control și de conducere a întreprinderii, făcând propuneri pentru a le consolida eficacitatea.

Până în anul 1999 în România nu exista nici o reglementare cu privire la auditul intern, această activitate nefăcând parte din cultura organizațională. Odată cu aplicarea Standardelor Internaționale de Contabilitate și auditarea situațiilor financiare, prin aplicarea directivelor europene, auditul intern a fost reglementat pentru prima dată după anul 1989, prin Ordinul ministrului finanțelor nr. 1267 din 21.09.2000, care aprobă Normele minimale de audit intern.

O altă normă legislativă care privește auditul intern este OUG nr. 75/1999, privind activitatea de audit financiar, modificată și completată prin Legea nr. 133/19.03.2002.

Camera Auditorilor Financieri din România (CAFR) a asimilat integral Standardele Internaționale de Audit Intern și a elaborat norme de audit intern sub forma normelor de calificare și a celor de funcționare, precum și a modalităților practice de aplicare. Astfel, prin Hotărârea CAFR nr. 35 din 30.11.2004, au fost asimilate Standardele Internaționale de Audit Intern, ediția 2004, elaborate și aplicate de Institutul Auditorilor Interni, inclusiv Cadrul General al Standardelor Internaționale de Audit Intern. *Este cunoscut faptul că legislația actuală prevede ca funcția de șef al departamentului de audit intern n-o poate ocupa nici o persoană dacă nu este și auditor financiar înscris ca membru în CAFR.*

Legea nr. 441/2006, care modifică și completează Legea nr. 31/1990 privind societățile comerciale, preia și ea obligativitatea auditul intern pentru societățile comerciale ale căror situații financiare anuale sunt supuse auditului financiar, fie ca urmare a legii sau deciziei acționarilor.

CAFR a elaborat Hotărârea nr. 88/ din 19.04.2007 pentru aprobarea Normelor de audit intern. Conform acestei hotărâri, activitatea de audit intern poate fi organizată într-un compartiment distinct, în structura organizatorică a entității economice, sau poate fi externalizată, situație în care aceasta se va desfășura pe baze contractuale. Hotărârea nr. 88/2007 prevede 2 activități pe care le realizează auditorii interni: servicii de asigurare și servicii de consultanță.

Auditul public intern este reglementat de Legea nr. 672/2002 care definește activitatea de audit intern ca fiind activitatea funcțional independentă și obiectivă, care dă asigurări și consiliere conducerii pentru buna administrare a veniturilor și cheltuielilor publice, perfecționând activitățile entității publice. Auditul intern ajută entitatea publică să își îndeplinească obiectivele printr-o

abordare sistematică și metodică, care evaluează și îmbunătățește eficiența și eficacitatea sistemului de conducere bazat pe gestiunea riscului, a controlului și a proceselor de administrare.

Lucrarea este structurată în 9 capitole: primele 7 în care sunt descrise concepte, definiții, tipologii, obiective, etape succesive, instrumente de realizare, rezultate, concluzii și beneficiile auditului intern, iar ultimele cuprind 2 studii de caz privind derularea misiunilor de audit public intern. Un capitol special este dedicat **Guvernanței Corporative** și rolul acesteia în tot ceea ce înseamnă relația conducere, acționariat, salariați, guvern și public.

Aici veți găsi în mod teoretic și practic obiectivele auditului intern, modalitățile de realizare, rezultatele și concluziile activității de audit intern.

Această lucrare este adresată studenților din învățământul economic superior, auditorilor interni din ministere, administrații publice centrale și locale, instituții publice autonome, dar și auditorilor interni care își desfășoară activitatea în entități economice care au obligativitatea de a organiza activitatea de audit intern, care doresc să dezvolte și să beneficieze de valențele informaționale și practice ale auditului intern, universitarilor implicați în formarea viitorilor specialiști sau celor care doresc să se inițieze, să aprofundeze tainele auditului intern.

Autorii
6 ianuarie 2008

CUPRINS

PREFAȚĂ	9
Capitolul I	
AUDITUL INTERN – DEFINIRE, ROL ȘI OBIECTIVE	15
1.1. Auditul intern – istoric și prezență în viața întreprinderii	15
1.2. Auditul intern și auditul public intern, trăsături, obiective și sfera de aplicare	20
1.2.1. Definirea și trăsăturile auditului intern	20
1.2.2. Auditul intern la întreprinderi private	22
1.2.3. Auditul public intern	27
1.3. Simetrie și asimetrie între auditul intern și alte servicii din cadrul întreprinderii ..	29
1.3.1. Auditul intern și extern	29
1.3.2. Auditul intern și controlul intern	31
1.3.3. Auditul intern și consilierea externă	33
1.3.4. Auditul intern și controlul de gestiune	35
1.3.5. Auditul intern și calitatea serviciilor și / sau produselor	38
1.4. Auditul performanței exercitat de Curtea de Conturi	41
Capitolul II	
STANDARDELE AUDITULUI INTERN	44
2.1. Standardele auditului intern	44
2.2. Auditul intern de la ineficiență la eficiență	64
Capitolul III	
CONTROLUL INTERN ȘI DEZVOLTAREA ÎNTREPRINDERII	71
3.1. Definiție, rol și obiective	71
3.2. Componentele controlului intern	74
3.3. Modele de control intern	76
3.3.1. Modelul COSO	76
3.3.2. Modelul COCO	81
3.4. Controlul intern într-o instituție și/sau întreprindere	82
3.5. Activități de control intern	84
3.6. Evaluarea și comensurarea resurselor într-o entitate	87
3.7. Organizarea controlului intern	93
3.7.1. Armonizarea controlului intern cu acquis-ul comunitar	93
3.7.2. Standardele controlului intern	96
	11

3.8. Controlul financiar preventiv	108
3.8.1. Controlul financiar preventiv propriu	110
3.8.2. Controlul financiar preventiv delegat	112
Capitolul IV	
AUDITUL PUBLIC INTERN MISIUNE ȘI RESPONSABILITATE	116
4.1. Organizarea auditului public intern	116
4.2. Serviciul de audit public intern	125
4.3. Desfășurarea activității de audit public intern	128
4.3.1. Planificarea activității de audit public intern	128
4.3.2. Metodologia utilizată de auditorii publici interni	131
4.3.3. Raportarea activității	132
4.3.4. Urmărirea implementării recomandărilor	132
4.4. Auditorii interni	132
4.5. Tipuri de audit public	135
4.5.1. Auditul de regularitate	136
4.5.2. Auditul performanței	136
4.5.3. Auditul de sistem	139
4.6. Activitatea de consiliere la entitățile publice	141
4.7. Condiții necesare pentru realizarea misiunilor de audit public intern	144
Capitolul V	
ETICĂ ȘI MORALĂ ÎN EXERCITAREA AUDITULUI PUBLIC INTERN	146
5.1. Principiile fundamentale în auditul public intern	146
5.2. Integritatea auditorilor interni	148
5.3. Independența și obiectivitatea	148
5.4. Competență profesională	150
5.5. Conștiință profesională	151
5.6. Menținerea competenței profesionale	152
5.7. Reguli de conduită ale auditorilor interni	155
Capitolul VI	
METODOLOGIA DE APLICARE A AUDITULUI PUBLIC INTERN	157
6.1. Pregătirea misiunii de audit intern	157
6.1.1. Inițierea auditului public intern	157
6.1.2. Colectarea și prelucrarea informațiilor	159
6.1.3. Analiza riscurilor	161
6.1.4. Elaborarea programului de audit intern	166
6.1.5. Ședința de deschidere	167
6.2. Intervenția la fața locului (munca de teren)	168
6.2.1. Colectarea dovezilor	168
6.2.2. Constatarea și raportarea iregularităților	171
6.2.3. Revizuirea documentelor de lucru	171
6.2.4. Ședința de închidere a intervenției la fața locului	173
6.3. Raportul de audit intern	173
6.3.1. Elaborarea proiectului de audit intern	173
6.3.2. Transmiterea proiectului de audit public intern	175
6.3.3. Reuniunea de conciliere	175

6.3.4. Raportul de audit public intern (raportul final)	176
6.3.5. Difuzarea raportului de audit intern	176
6.4. Urmărirea recomandărilor	176
6.5. Supervizarea misiunii de audit public intern	177

Capitolul VII

GUVERNANȚA CORPORATIVĂ	179
7.1. Conceptul de guvernanză corporativă	179
7.2. Avantajele guvernanzei corporative	188
7.3. Necesitatea guvernanzei corporative	189
7.4. Prioritățile stabilite prin Ghidul de guvernanză corporativă	189
7.5. Drepturile acționarilor și tratamentul echitabil	194
7.6. Terțe părți și rolul acestora	203
7.7. Transparența și prezentarea informațiilor	208
7.8. Responsabilitățile Consiliului de Administrație	215
7.9. Sistemul american de guvernanză corporativă	218
7.10. Sistemul german de guvernanză corporativă	225
7.11. Guvernarea corporativă și rolul comitetelor de audit	232
7.12. Cod de guvernare corporativă – propunere pentru România	235

Capitolul VIII

STUDIUL DE CAZ PRIVIND ACHIZIȚIILE PUBLICE	253
8.1. Pregătirea misiunii de audit intern	253
8.1.1. Inițierea auditului	253
8.1.2. Colectarea și prelucrarea informațiilor	258
8.1.3. Analiza riscurilor	262
8.1.4. Programul de audit public intern	283
8.1.5. Ședința de deschidere	290
8.2. Intervenția la fața locului	291
8.2.1. Colectarea dovezilor	291
8.2.2. Constatarea și raportarea iregularităților	316
8.2.3. Revizuirea documentelor de lucru	330
8.2.4. Ședința de închidere	334
8.3. Raportul de audit public intern	338
8.3.1. Elaborarea proiectului de Raport de audit public intern	338
8.3.2. Transmiterea proiectului de Raport de audit public intern	346
8.3.3. Reuniunea de conciliere	346
8.3.4. Raportul de audit public intern	347
8.3.5. Difuzarea Raportului de audit public intern (Raport final)	347
8.4. Urmărirea recomandărilor	347
8.5. Supervizarea misiunii de audit public intern	349

Capitolul IX

STUDIUL DE CAZ. MISIUNE DE AUDIT PUBLIC INTERN PRIVIND ÎNREGISTRAREA, EVIDENȚA ȘI INVENTARIEREA PATRIMONIULUI	355
9.1. Pregătirea misiunii de audit public intern	355
9.1.1. Inițierea auditului	355
9.1.2. Colectarea și prelucrarea informațiilor	359

9.1.3. Analiza riscurilor	362
9.1.4. Programul de audit public intern	375
9.1.5. Ședința de deschidere	379
9.2. Intervenția la fața locului	380
9.2.1. Colectarea dovezilor	380
9.2.2. Constatarea și raportarea iregularităților	404
9.2.3. Revizuirea documentelor de lucru	407
9.2.4. Ședința de închidere	409
9.3. Raportul de audit public intern	412
9.3.1. Elaborarea proiectului de Raport de audit public intern	413
9.3.2. Transmiterea proiectului de Raport de audit public intern	421
9.3.3. Reuniunea de conciliere	421
9.3.4. Întocmirea Raportului de audit public intern	421
9.3.5. Difuzarea Raportului de audit public intern (Raport final)	421
9.4. Urmărirea recomandărilor	422
9.5. Supervizarea misiunii de audit public intern	423
Anexa 1 Procedură privind exercitarea controlului intern	428
Anexa 2 Procedură privind instructajul comisiilor de inventariere	432
Anexa 3 Procedură privind plățile efectuate prin casieria entității	435
Anexa 4 Procedură privind executarea inventarierii anuale a elementelor de activ și pasiv	439
Anexa 5 Standardele de audit intern	444
GLOSAR	456
BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ	465

Capitolul I

AUDITUL INTERN – DEFINIRE, ROL ȘI OBIECTIVE

1.1. Auditul intern – istoric și prezență în viața întreprinderii

Integrarea în Uniunea Europeană a impus României găsirea unor noi căi pentru eficientizarea activității economice și înlăturarea unor neconcordanțe întâlnite atât în activitatea întreprinderilor cât și a instituțiilor publice. Astfel, pe lângă adoptarea Standardelor Internaționale de Contabilitate la nivelul agenților economici, trecerea la un nou sistem contabil, bazat pe Sistemul European de Conturi la instituțiile publice, precum și alte îmbunătățiri legate de legislația economică și fiscală, s-a impus și organizarea activității de audit, atât la agenții economici, cât și la instituțiile publice. Aderarea la Uniunea Europeană impune ca cerință existența unor sisteme solide de management financiar, dar și modalități de control al acestora, ca urmare a faptului că țara noastră va utiliza fonduri comunitare, care trebuie folosite cu maxim de eficiență.

Auditul nu este o activitate recentă, el fiind utilizat încă de pe vremea lui Carol cel Mare, regele francilor¹. Există documente că ar fi existat audit din secolul XIII, pe vremea regelui Eduard I al Angliei, iar persoanele se numeau „auditori”. Până în secolul al XVI-lea, auditul era cerut de regi, împărați, biserici și state, iar activitatea de audit era desfășurată de către clerici sau scriitori regali. Obiectivele activității de audit erau acelea legate de pedepsirea persoanelor care **deturnau fonduri**.

Între anii 1700-1850, răspunzători de organizarea auditului erau statele, tribunalele comerciale și acționarii, care desemnau contabilii drept auditori, iar scopul auditului era protejarea patrimoniului și oprirea fraudelor. După anul 1850, când economia mondială a cunoscut o revigorare puternică mai ales datorită marilor descoperiri ale secolului al XIX-lea, ordonatorii de audit

¹ Carol cel Mare, regele francilor a domnit între 768 - 814 e.n.

au rămas statul și acționarii, care foloseau pentru această activitate profesioniști contabili și juriști. Deja în această perioadă, obiectivele auditului s-au diversificat și pe lângă eliminarea fraudelor și erorilor a apărut ca obiectiv și **atestarea situațiilor financiare.**

Primele situații financiare au apărut la începutul capitalismului comercial fiind întocmite în mod nestandardizat, la intervale aleatorii. Totuși se considera că ele permiteau o mai bună organizare a datelor contabile, fără a fi însă utilizate pentru luarea unor decizii cu caracter economic. Cei cărora le erau destinate situațiile financiare erau interesați exclusiv în conservarea patrimoniului. Conform lui A.C. Littleton situațiile financiare „erau pur și simplu un raport bine organizat”². Situațiile financiare erau sintetizate pe baza conturilor întocmite în partidă dublă separate de registrele contabile, sau puteau fi prezentate împreună cu registrele contabile (se regăseau în conținutul acestora).

Situațiile financiare au avut la bază mai multe **cauze:**

a) fiscale, întrucât încă din perioada Evului Mediu se plăteau taxe asupra proprietății iar pentru aceasta era necesară întocmirea unor situații financiare;

b) urmărirea tranzacțiilor în cazul falimentului; încă din anul 1673, în Franța, o lege cerea comercianților să efectueze un inventar la fiecare doi ani, pentru cunoașterea valorii activelor fixe și mobile, precum și a creanțelor și datoriilor;

c) apariția societăților pe acțiuni a dus necesitatea publicării situațiilor financiare, de acest aspect fiind interesați atât acționarii cât și eventualii investitori.

În **Marea Britanie**, situații financiare au fost întocmite în secolul al XVII-lea. Singura situație financiară care se întocmea era **bilanțul contabil**, întrucât investitorii doreau informații despre active și capitaluri, doar incidental fiind interesați de venituri sau cheltuieli. Bilanțul, se adresa în primul rând acționarilor, servind acestora ca instrument de control al modului în care managerii administrau capitalurile care le-au fost încredințate.

Contul de profit și pierdere se considera ca având o importanță secundară, fiind prezentat în cea mai mare parte, dacă nu chiar integral, pe o bază cash.

Bilanțul a constituit situația financiară principală și în **Statele Unite ale Americii**, iar utilizatorii cărui i se adresa erau bancherii. Companiile americane din secolul XIX erau mai mici decât cele englezești și nu înregistraseră pierderi masive urmare a speculațiilor cu acțiuni (cum a fost cazul Marii Britanii sau al Franței), astfel încât nu s-a simțit nevoia de normalizare a situațiilor financiare. Principala sursă de finanțare a firmelor americane nu era constituită din vânzarea

² Littleton A.C., - Accounting Evolution to 1900, Ed. Russel, New York, 1966, ediția a II-a, pag. 126.

de acțiuni, ci o reprezenta împrumuturile bancare pe termen scurt. Prin urmare, situațiile lor financiare se adresau în principal bancherilor care, la acel moment, urmăreau mai mult posibilitatea transformării activelor debitorului în bani pentru garantarea plății decât puterea de câștig a acestuia.

Bancherii americani au aplicat „doctrina lichidității” care a fost supusă unui test sever în timpul crizei economice din 1920-1922, când prețurile de vânzare au scăzut cu peste 40%, cauzând o scădere semnificativă a stocurilor. Ca urmare, stocurile au trebuit să fie lichidate la o valoare cu mult sub costul lor istoric, firmele au înregistrat pierderi masive, făcând astfel dificilă returnarea creditelor. Bancherii au sesizat riscul împrumuturilor bazate exclusiv pe indicatori de lichiditate și, pe de altă parte, companiile au realizat că se expun unui risc ridicat în perioadele de recesiune economică dacă depind masiv de credite pe termen scurt. Începând cu deceniul doi al secolului XX, **emisiunea de acțiuni** a devenit modalitatea curentă de finanțare pentru întreprinderile americane.

Această schimbare privind finanțarea, corelată cu vânzările de stocuri ca sursă primară de lichiditate, a determinat ca **principala situație financiară să devină contul de profit și pierdere** în defavoarea bilanțului.

Dacă stocurile erau în general, evaluate la cost, existând așadar un tratament relativ uniform, metodele de evaluare a activelor imobilizate erau destul de diversificate. Existau în schimb **cinci practici de bază** (costul istoric, metoda balanței nete, reevaluarea, trecerea pe cheltuieli curente și la cost, mai puțin amortizarea), din care două predominante: reevaluarea și cea a trecerii pe cheltuieli. Multe întreprinderi contabilizau activele fixe similar cu contabilizarea stocurilor nevandabile, adică reevaluau aceste active la finele fiecărei perioade, diferențele fiind reflectate direct în contul de profit și pierdere. În schimb, cele mai multe companii de căi ferate sau de utilități publice utilizau un fel de contabilitate de înlocuire în sensul că investițiile inițiale erau capitalizate, dar înlocuirea activelor sau costurile de întreținere, modernizare, erau imputate direct pe cheltuielile perioadei, nefiind amortizate, deoarece **se considera inutilă calcularea amortizării** atâta vreme cât activele erau menținute la parametrii funcționali normali.

După anul 1850 tendința generală a început să fie cea de a **subestima profiturile**, ca un fel de contrapondere a supraevaluărilor anterioare. Subevaluarea profiturilor a fost realizată prin aplicarea mai multor tratamente contabile opuse celor din perioada capitalismului industrial, cum ar fi revenirea la evaluarea stocurilor la valoarea cea mai mică dintre cost și prețul pieței, sau la utilizarea costurilor istorice pentru evidențierea activelor fixe.

Auditorii englezi din perioada anilor 1880 ajunseseră să privească ca procedură standard prezentarea stocurilor nevandabile sau deteriorate la valoarea cea mai mică dintre cost și prețul pieței, optică ce nu s-a schimbat

nici până în ziua de astăzi. Mai mult decât atât, manualele și articolele de specialitate ale perioadei începuseră să promoveze ideea că activele ar fi trebuit să fie evaluate la costul istoric (în condițiile în care existau de principiu cele două tratamente „clasice”: cost sau prețul pieței) mai puțin deprecierea fizică, orice altă fluctuație valorică fiind ignorată. Așadar, cel puțin în teorie, asistăm la un conservatorism dus la extrem, în care evident că activele (și implicit valoarea întreprinderii) ar fi fost cu mult subevaluate.

Subevaluarea sistematică a profitului și a elementelor de activ a permis managementului să realizeze o conversie care să dea impresia unei aparențe de stabilitate, atractivă pentru investitorii potențiali, în timp ce distorsionau analizele privind eficacitatea actului de conducere și a veniturilor potențiale viitoare.

Capitalismului financiar din SUA promova de asemenea conservatorismul, dar din motive diferite. Utilizatorul principal al situațiilor financiare al companiilor americane îl constituia sistemul bancar, acesta dorind să fie protejat împotriva unor eventuale practici contabile care să conducă la majorarea artificială a activelor. Bancherii sunt interesați în primul rând ca împrumuturile pe care le-au acordat să fie rambursate la scadență. Prin urmare, aceștia au considerat că cea mai bună indicație privind lichiditatea viitoare poate fi regăsită în **relația dintre activele curente și datoriile curente**. Se considera un fond de rulment satisfăcător, ca și un raport de doi la unu între activele curente și datoriile curente, iar principiul continuității activității a fost substituit cu evaluarea în valori lichidative.

După mijlocul secolului XIX, proprietarii încearcă să verifice ei înșiși corectitudinea managerilor, dar nu fac decât să se convingă că verificarea conturilor necesită personal calificat care în același timp să fie independent față de conducerea firmei verificate, întărind astfel rolul pe care îl vor juca în continuare **auditorii financiari**.

Prezentarea situațiilor financiare după anul 1900, a început să fie normalizată mai în detaliu decât înainte. Cele mai multe companii (cel puțin dintre cele britanice) publicau informații mai detaliate decât se impuneau prin lege, concluzionând astfel că deja piața britanică a informațiilor începuse să fie una concurențială.

După anul 1900 **au apărut profesioniștii în audit și contabilitate**, care aveau ca obiectiv, alături de **evitarea fraudelor, și atestarea fiabilității bilanțului**. Un imbold deosebit dat dezvoltării auditului l-a dat marea criză mondială din 1929-1933, când lucrările de audit erau comandate de stat, acționari sau bănci, care cereau examinarea rapoartelor financiare emise de diversele companii.

În Marea Britanie, situația financiară principală este reprezentată de bilanț, publicarea acestuia fiind impusă prin lege, nu același lucru putând spune de

contul de profit și pierdere. Se impunea întocmirea contului de rezultate în vederea prezentării sale în cadrul Adunării Generale a Acționarilor (AGA), dar nu și publicarea sa mai departe. Cu toate acestea, cele mai multe companii publicau și astfel de informații, evident dacă era în avantajul lor. Raportul directorilor, atâta vreme cât nu a fost impus prin lege, a urmat aceeași regulă ca și contul de rezultate, deoarece conținea informații despre profit și pierdere, care puteau fi considerate confidențiale în afara AGA.

În perioada respectivă, cel puțin în ce privește **mijloacele fixe**, nu exista o cerere a utilizatorilor de informație contabilă de a se respecta principiul conectării cheltuielilor la venituri, după cum nu exista încă nici interesul de a se calcula un cost complet al resurselor utilizate într-o anumită perioadă. În ce privește modul de prezentare în bilanț, activele fixe erau raportate în mod global, chiar dacă acestea ajungeau să totalizeze până la 90% din totalul activelor.

Tehnicile utilizate în evaluarea și prezentarea stocurilor, erau mult mai omogene, ca urmare a faptului că utilizatorii situațiilor financiare acordau o atenție specială acestora. Tratamentul cel mai des întâlnit era cel prudential, de a prezenta **stocurile la valoarea cea mai mică dintre cost și prețul pieței**, neavând așadar elemente de noutate față de perioada anterioară din acest punct de vedere. Auditorilor li se cerea să acorde o atenție deosebită modului în care stocurile erau raportate în bilanț, (valoare atribuită de către conducerea companiei). Astfel, **auditorii includeau în raportul de audit o declarație** care făcea referire la faptul că stocurile fuseseră evaluate fie de către un reprezentant din conducerea superioară a companiei, fie de o terță persoană, independentă de aceasta.

Multe întreprinderi constituiau **rezerve secrete**, fie pe baza unei subevaluări exagerate a stocurilor, fie a activelor amortizabile prin calculul unei depreciere masive, pe motivul că ele reflectau o politică prudentială care ar fi condus la o stabilitate financiară pe termen lung. Profiturile erau astfel conservate în anii favorabili, pentru a se putea apela la ele în anii dificili.

Declinul constituirii de rezerve secrete, a fost marcat de perioada interbelică, deoarece contul de profit și pierdere începuse să devină tot mai important din punct de vedere al utilizatorilor. Dacă subevaluarea elementelor bilanțiere conducea cel mult la impresia că firmele erau mai puternice decât declarau contabil (situație care cu greu putea dezavantaja pe cineva), efectele asupra contului de profit și pierdere erau semnificativ diferite, deoarece se supraestima sau subestima, după caz, însăși rezultatul, care constituia interesul central, utilizatorii fiind prin urmare induși în eroare.

Apreciem că perioada de până la 1950 a fost caracterizată în principal prin **eterogenitatea tratamentelor contabile utilizate** și printr-o **informare contabilă incompletă**, rezultată atât din utilizarea rezervelor secrete, cât și

din practicile de publicare a situațiilor grupurilor. Această situație s-a datorat în mare parte și lipsei unor reglementări contabile aferente acestor aspecte. **Intervenție statului în economie a fost minimă** pe tot parcursul secolului XIX, statul intervenind, de regulă, doar în urma unor scandaluri de proporții, în scopul de a împiedica repetarea unor situații similare.

După 1950 **obiectivul principal al auditului** a constat în „atestarea sincerității și regularității situațiilor financiare” ale entităților economice.

Uniformizarea contabilității pe baza unor **seturi de postulate și principii contabile general acceptate** reprezintă principalul câștig din a doua jumătate al secolului XX, ea venind după secole de rafinare a tehnicilor contabile.

Contabilitatea în această perioadă a parcurs 3 stadii:

- contabilitatea în partidă simplă;
- contabilitatea în partidă dublă nenormalizată;
- contabilitatea normalizată.

A existat de asemenea, o legătură intrinsecă între deținătorii de putere și sistemul contabil prin implicarea directă sau indirectă fie a monarhiilor parlamentare care erau conduse de către capitaliști, fie prin reprezentanți ai acestora, cum este cazul SUA (parlamentari sau consilieri). În schimb, în țările în care capitaliștii ocupau locul doi, contabilitatea a evoluat mai lent, sistemele contabile și inclusiv situațiile financiare fiind influențate de statele aflate în linia întâi, care le-au „exportat” în mod direct sau indirect.

Începând din anul 1970 obiectivele auditului s-au extins și spre asigurarea conformității cu normele legale în vigoare, cu respectarea principiilor și regulilor contabile și de evaluare, dar și pe linia calității managementului.

În ultima perioadă, rolul auditorului intern s-a schimbat de la o activitate care dă asigurări managementului privind funcționalitatea sistemului de control intern la o activitate care adaugă valoare entității.

1.2 Auditul intern și auditul public intern, trăsături, obiective și sfera de aplicare

1.2.1. Definirea și trăsăturile auditului intern

Cuvântul **audit** are origini latine: audio, audiere însemnând a „asculta”, însă acest înțeles al său a fost denaturat în timp. În limba engleză, cuvântul „audit” are cu totul alt sens, acela de a verifica, înțeles care se apropie mai mult de însemnătatea și obiectivele sale actuale.

Se consideră că auditul intern a apărut în perioada recesiunii economice americane de la începutul secolului al XX-lea, mai exact deceniul patru. Pentru reducerea costurilor efectuate cu auditul extern, societățile comerciale au